

Nordiska konferenser i hälsofrämjande forskning

Rapport från den 7th Nordic Health Promotion Conference (NHPRC), Vestfold University College 17-19 June, 2013

Bo J A Haglund¹ och Elisabeth Fosse²

¹Professor in Hälsofrämjande arbete vid institutionen för folkhälsovetenskap, Karolinska Institutet, Stockholm, Sverige. E-post: bo.haglund@ki.se. ²Elisabeth Fosse, professor at Research Centre for Health Promotion at University of Bergen and at Vestfold University College, Norway. E-post: elisabeth.fosse@juh.uib.no.

I artikeln presenteras först det nordiska nätverket för hälsofrämjande forskning och dess utveckling genom olika konferenser från 1996 och framåt. En nyckelroll för nätverket har fram till nu Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap i Göteborg haft. Därefter belyses innehållet i den 7:e nordiska och i den tredje delen lyftes framtida utmaningar och möjligheter fram för de som arbetar och forskar inom det hälsofrämjande området.

This article presents the Nordic Health Promotion Research Network and its historical development through the implementation of research conferences from 1996 and onward. The Nordic School of Public Health in Gothenburg has over the years had a key role. The 7th conference is presented more in depth. Future options and challenges for health promotion workers and researchers finalize the article.

Konferensserien av Nordiska Hälsofrämjande (Health Promotion Research) forsknings konferenser startade genom ett samarbete mellan två av Världshälsoorganisations samarbetscentra (WHO Collaborative Centres). Det ena the Research Centre for Health Promotion at University of Bergen in Norge och det andra vid avdelningen för Folkhälsovetenskap, Karolinska Institutet i Sverige. Från starten var syftet att ge möjligheter att presentera och sammanfatta forskningsaktiviteter i Norden av hälsofrämjande forskning¹. Fokus var Ottawa manifestets

fem strategiska aktionsområden: genom en hälsoinriktad samhällspolitisk, utveckla stödande miljöer för hälsa, stärka möjligheterna för insatser på lokal nivå, utveckla personliga färdigheter och förnya hälso- och sjukvården.

Den första konferensen i serien avhölls i Bergen, Norge år 1996. Fokus var *Status i Norden vad gäller Hälsofrämjande forskning* (Status of Nordic Health Promotion Research)². I tillägg till klarläggande av vad som pågick ville man bredda relationerna mellan forskare från olika discipliner och lyfta fram

hälsofrämjande arbete som en kombination av insatser inom utbildning, organisationsutveckling, ekonomiska och politiska aktioner i samverkan med civilsamhällets aktörer. Ett återkommande tema var att hälsofrämjande forskning innefattar ett hänsynstagande till olika intressenter med mer eller mindre konfliktfyllda intresseområden.

Den andra konferensen i Stockholm, Sverige år 1998 följde upp detta tema med att lyfta fram *Hälsofrämjande forskning för det 21:a århundradet* (Health Promotion Research Agenda for the 21st Century)³. I termer av dominerande forskningstraditioner diskuterades två praktikformer av hälsofrämjande arbete. Den ena dominerad av den biomedicinska med fokus på prevention av sjukdomar och den andra kritiskt orienterad med fokus på sociala och miljömässiga determinanter. De två traditionerna medförde olika perspektiv på teori, praktik och forskning i hälsofrämjande aktiviteter vilket reflekterades under olika teman under konferensen.

Den tredje konferensen genomfördes i Tampere, Finland år 2000. Temat var *Effekter av hälsofrämjande arbete* (Outcomes In Health Promotion) och byggde på diskussionerna från de tidigare konferenserna. Fokus nu var att bredda förståelsen av olika ontologier, epistemologier och metoder som används inom hälsofrämjande forskning. Konsekvenserna av dessa skillnader är avgörande för vilka effekter som bedöms. Dessa diskussioner var vid tidpunkten för konferensen i framkant för den internationella diskussionen

om hälsofrämjande forskning.

Den fjärde konferensen i Västerås, Sverige, år 2003, hade som *fokus Paradigmskiftet inom hälsofrämjande forskning* (Paradigm shift in health promotion research). Tiden var nu mogen för ett mindre uttalat biomedicinskt fokus på den hälsofrämjande forskningen. Konferensen lyfte fram strategier för aktiviteter på olika nivåer i samhället som en hälsofrämjande samhällspolitik, strategier för ledning av organisationer och utveckling av lokalt folkhälsoarbete. I samarbete med University of Montréal, Canada, utgjorde en viktig del av konferensen också en forskarkurs om programutvärdering ("Reflexive Program Evaluation – the New Paradigm of Health Promotion Evaluation Research")

Den femte konferensen avhölls, i Esbjerg, Danmark år 2006. Temat var *Hälsa och institutionell förändring* (Health and Institutional Change)⁴. Konferensen lyfte fram vikten av institutionell förändring som baseras på bl.a. de perspektiv och det arbete som genomförs internationellt av t.ex. IUHPE (International Union for Health Promotion and Education). IUHPE var också medarrangör för denna konferens. Vid konferensen presenterades också ett större antal forskningsbidrag från de nordiska länderna.

Den sjätte konferensen, i Göteborg, Sverige år 2009 fokuserade den roll som hälsofrämjande arbete har i den allt snabbare förändring som sker i de nordiska välfärdsländerna. The Role of Health Promotion in the Transition of

the Nordic Welfare States⁵. Utgångspunkten för konferensen var det faktum att vi ser en konstant förändringsprocess med ideologiska och politiska förändringar som påverkar befolkningars hälsotillstånd. Vid konferensen diskuterades rollen för hälsofrämjande aktiviteter i de större förändringsprocesser som sker i de nordiska länderna t.ex. privatisering av skola, vård och omsorg, förändringar av de panorama vi ser för hälsa och sjukdomar, och förändringar i praktikformer för styrning både lokalt och på nationell nivå. Flera av nyckelpresentationerna vid denna konferens har publicerats som ett supplement för *Scandinavian journal* och *Public Health* (2011;39: suppl 6)⁶.

Konferensen i Vestfold

Den 7:e NHPRC har genomförts 17-19 juni, 2013, i Vestfold, Norge⁷. Temat handlade om att utveckla hälsofrämjande arbete utifrån ett arenaperspektiv (*Promoting Health in Everyday Settings – Opportunities and Challenges*). Utgångspunkten var som tidigare Ottawa Manifestet där det konstateras att: Hälsa skapas och levs av människor i vardagsarenor där de utbildas, arbetar, leker och älskar. En arena (setting) är där individer eller gruppers tillgångar realiserar och förstärks och där sociala strukturer manifesteras; som t.ex. arbetsplatser, skolor, hälso- och sjukvård, lokalsamhällen och familjer.

De nordiska välfärdsstaterna utgör en viktig bakgrund för arena ansatsen för hälsofrämjande arbete, då de har visat sig motståndskraftiga i tider av förändring. När vi summerar erfarenheterna från konferensen vill vi lyfta fram möj-

ligheter och utmaningar för hälsofrämjande i allmänhet, men i synnerhet för de nordiska länderna.

Utgångspunkten för vår uppsumming är det nätverk som står bakom serien av konferenser the Nordic Health Promotion Research Network d.v.s. det nordiska nätverket för hälsofrämjande forskning. Detta nätverk har sedan år 2007 utgått från Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap i Göteborg (Nhv). Syftet med nätverket var/är att utveckla och förstärka samarbetet mellan de nordiska länderna inom forskning och utbildning inom folkhälsoområdet. Nätverket består av engagerade forskare som tillsammans vill utveckla nordisk hälsofrämjande forskning. Nätverket har sedan det bildades mötts två gånger om året och totalt haft tretton (13) arbetsmöten vid Nhv. En viktig funktion för grupper inom nätverket har varit att organisera de sju forskarkonferenserna. En arbetsgrupp i nätverket agerar som en stående vetenskaplig kommittee.

Under åren som nätverket funnits har även flera andra tematiska arbetsgrupper etablerats som: Jämlikhet, Hälsoförmåga (Health literacy), Hälsosamt åldrande, Hälsosamma arbetsplatser, och utbildning i hälsofrämjande. Grupperna har utvecklats genom att genomföra gemensam hälsofrämjande forskning i ett nordiskt perspektiv. Det här innebär bl.a. att jämförande studier i de nordiska länderna genomförts men också försök att definiera viktiga element i det nordiska perspektivet för hälsofrämjande arbete. Grupperna har publicerat flera vetenskapliga ar-

tiklar och gruppen som arbetar med "hälsoförmåga" kommer under 2014 att presentera en bok med nordiska erfarenheter inom området.

Syftet med de nordiska konferenserna har varit och är att presentera forskningsfronten för forskningen inom området och speciellt att belysa vad som är relevant för de utmaningar som våra samhällen möter. Denna målsättning uppnåddes även vid denna konferens. Vår nyckelföreläsare har utmanat oss inom flera områden. Hur skall vi som arbetar med hälsofrämjande arbete förhålla oss till de utmaningar som klimatkrisen innebär? Mark Dooris (University of Central Lancashire, UK) drog upp riktlinjer för både utmaningar och möjligheter för aktioner inom området. Vad menas egentligen med en ekologisk ansats i studier av hälsa? Maurice Mittelmark (University of Bergen, Norway) framförde en provocerande kritik av hur vi inom hälsofrämjande forskning använder denna ansats. Policy är viktigt sägs ofta av de som arbetar med hälsofrämjande aktioner. Men de är ofta inte reflekterade över på djupet med användning av de möjligheter som en ekologisk ansats ger. Marit Helgesen (Norwegian Institute for Urban and Regional Research, Norway) visade oss hur viktigt det är att förstå hur strukturerna för styrning ser ut på olika nivåer och kanske främst i lokalsamhällena i de nordiska länderna. Glenn Laverack (Flinders University, Adelaide, Australia) underströk att arbete med hälsofrämjande alltid innebär en hälsoaktivism där underifrån perspektivet och gräsrotters aktiviteter ofta är det som kan förändra orättfär-

diga, ojämlika och hälsoskadliga miljöer. Utgångspunkten var hans nya bok om Health Activism – Foundations and strategies. Jane South (Leeds Metropolitan University, UK) reflekterade kritiskt över den roll som forskning om hälsofrämjande interventioner spelar i våra samhällens styrning. Nanna Mik Meyer reflekterade över vår tendens att medikalisera allt fler av våra livssfärer. Hon använde som exempel den s.k. överviktsepidemin i våra länder och hon kritiserade den störande kopplingen mellan hälsosam livsstil och en lycklig livsstil. Flera av ovan refererade presentationer kommer att ingå som artiklar i ett kommande supplement i Scandinavian Journal of Public Health. Redan nu finns på nätet många av presentationerna under konferensen⁸.

Framtida möjligheter och utmaningar

Vilka är då de framtida möjligheterna och utmaningarna för arbetare och forskare inom det hälsofrämjande området? Några punkter inför nästa konferens i Jyväskylä, Finland, år 2016.

1. En återkommande diskussion under konferensen var begreppet arena eller setting. Slutsatsen från en av de workshops som hölls var att begreppet skall förstås i ljuset av den internationella diskussion som pågår om begreppet hälsa. I den diskussionen föreslår man att hälsa skall ses som ett dynamiskt begrepp som baseras på dess determinanter^{9, 10}.
2. Vi har en del kvarstående arbete. Många mänskliga relationer synes oss vara mera brutala i våra väster-

ländska samhällen; våra humanistiska ideal utmanas av marknadsideologier inom områden som tidigare varit fredade som: skolor, universitet, vård och omsorg.

3. Den europeiska ekonomiska krisen har nått även de nordiska länderna. Hur skall vi som arbetar och forskar inom det hälsofrämjande området förhålla oss till arbetslöshet och social misär som vi idag möter också utanför våra trösklar? Hälsoaktivism behöver nog övervägas som en av våra framtida strategier.
4. Som hälsoaktivister kan vi använda metoder som berättelser, från den narrativa forskningstraditionen. Det kan ge möjligheter att forma nya strategier för det hälsofrämjande arbetet och att skapa stödjande miljöer för hälsa¹¹.
5. Hälsofrämjande arbete är fyllt av värderingar från olika discipliner. Principerna från Ottawamanifestet för arbete och forskning är fortfarande gångbara för olika nivåer: policy, miljö, lokalsamhällen, hälso- och sjukvård och för enskilda. Det framkom i grupparbeten och i framställningar under konferensen. Men, för framtiden behöver vi än mer öppna upp för olika aktörer och bygga nya allianser. Under konferensen fanns exempel som värdet av att se hur kultur och hälsa samspelar (genom t.ex. deltagande i körmusik) i skapande av hälsofrämjande miljöer. Ett annat exempel var att en antropolog vann priset som bäste poster vid konferensen.
6. Men, vi i de nordiska länderna behöver hålla fast vid de grundläggande principer som formade våra

samhällen som solidaritet och fördelning av resurser till de som behöver mest; fokus på social rättvisa och jämlikhet mellan grupper som socioekonomiskt, mellan gender, och mellan olika kulturer. I de förändringar som vi ser av våra nordiska samhällen är det viktigt att vi som hälsofrämjande forskare ser till att våra bidrag leder till ökat välbefinnande, jämlikhet och hållbarhet¹².

Smolk i bägaren

Veckan före den nordiska forskningskonferensen i Vestfold träffades de nordiska social- och hälsoministrarna i Stockholm. Vid det mötet fattades den 11 juni ett beslut om att Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap (NHV) skall läggas ned och verksamheten ska upphöra den sista december 2014. Ett av argumenten som förts fram som stöd för beslutet är att det skett en utbyggnad av folkhälsovetenskapliga utbildningar i de nordiska länderna. Vilket är korrekt men samtidigt har det också skett eller diskuterats nedläggningar av sådana utbildningar i våra nordiska länder. Det finns fortfarande stora behov av ämnesrelatade kurser på främst forskarutbildningsnivå. Det saknas oftast underlag av doktorander för att kunna genomföras av enskilda högskolor och universitet. Men tillräckligt underlag finns sammantaget i de fem nordiska länderna och där kunde NHV ha spelat en viktig roll i framtiden. Utbildningen vid NHV har under 60 år haft en mycket central roll i kompetensutvecklingen för olika professioner inom folkhälsområdet. Nhv har därför indirekt haft en avgörande

betydelse för utveckling och genomförandet av nationell folkhälsopolitik och nätverksbyggande. NHV har också varit en viktig nordisk röst i globalt samarbete inom bl a WHO och Association of Schools of Public Health in the European Region (ASPHER).

Referenser

- 1.<http://www.hive.no/about-vuc/conferences/nhprc/previous-conferences/> (20130627)
- 2.<http://rhpeo.net/ijhp-articles/e-proceedings/nordic97/index.htm> (20130627)
- 3.<http://rhpeo.net/ijhp-articles/e-proceedings/nordic98/index.htm> (20130627)
- 4.<http://www.5nhprc.sdu.dk/> (20130627)
- 5.http://www.nhv.se/customer/templates/Info-ge____1422.aspx?epslanguage=EN (20130627)
http://sjp.sagepub.com/content/39/6_suppl (20130627)
- 6.<http://www.hive.no/about-vuc/conferences/nhprc/aim-of-conference/> (20130627)
- 7.<http://www.slideshare.net/HiveSlide> (20130627)
8. Haglund BJA. Hur skall vi definiera hälsa? <http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/955/755>
9. BMJ 2011;343:d4163
10. Haglund BJA et al. Creating supportive environments for health. Geneva:WHO, 2006
11. Haglund BJA, Tillgren P. Forskning i hälsofrämjande arbete – ett interventivt forskningsområde med syfte att bidra till större social rättvisa.
- 12.<http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/23>

Kliniska utmaningar och nya perspektiv på kultur och kontext i DSM-5

Ur programmet:

- Praktisk användning av nya kulturformuleringsintervjun
- Förändrad klassifikation av ångest-, traumarelaterade och dissociativa störningar
- Ohälsa hos utsatta grupper i samhället
- Kultur och kontext i klinikerns vardag

**tors-fre 7-8 november
2013**

Rabatterat pris före **6 september!**

Mer info/anmälan på www.sll.se/tc
under fliken Utbildning.

 Transkulturellt Centrum
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING